

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 9.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ШАРЛОТА ВОЛТЕРКА.

(Рођ. 1. марта 1834. † 14. јуна 1897.)

Неколико месеци иза Фридриха Митервурцера, оде Богу на истину и Шарлота Волтерка, највећи глумачки геније бечког „Бургтеатра“.

Немачка позорница изгубила је у њој своју највећу трагеткињу.

Шарлота Волтерка родила се 1. марта 1834. у Келну, на Рајни.

Родитељи јој били су спромани, а имали су, осим ње, још једанаесторо деце.

Кад је навршила шестнаесту годину, испунила јој се потајна жеља: постаде глумицом.

У тешкој борби глумачког живота за опстанак свој њезин геније извео је као победилцу на ону славну висину, коју само неколицина избраника може да достигне.

Шарлота Волтерка учила је неколико месеци код Готданка у Бечу. За тим оде у Будим-Пешту, где је 25. маја 1857. ступила на позоришне даске, и то као Цен-Ејра у „Ловудској сиротици“.

Други пут изашла је на позорницу као Дебора у комаду истога имена од Мозентала. Рајнско немачко наречје сметало је глумљењу јој не само у почетку већ и после.

Одмах у почетку њезина глумачка живота задеси је удар, који често сналази глумце: управитељ обустави плаћање својих глумача.

Потоња велика трагеткиња била је сад у тешкој невољи. Не остале јој ништа друго него да путује с глумачком дружином.

После многог и дугог путовања из једног места у друго, при чему је морала продати и своје последње ствари да би се могла одржати, дође на послетку у Беч у „Карлово позориште“, где је тада владао Нестрој и Трајман.

После пробе буде примљена са месечном платом од 50 фор. и то за мање улоге, те као таква суделовала је највише у незнаним шаљивим комадима.

Кад је оно славни глумац Хедрих гостовао у „Карловом позоришту“, дође на представу и Лаубе и ту виде Волтерку у веома незнатној улози.

Од то доба једнако је пратио рад јој. Његовом заузимању пође за руком, те Волтерка ступи на позорницу у Брну као гостица.

Том приликом приказала је „Марију Стјуартову“, „Адријену Лекувлерову“ и „Маркизу у Вилинским прстима.“

Успех је био знатан, те тако оде у Берн, где је на јуриш освојила критику и публику као Хермиона у Шекспировој „Зимњој причи.“

Године 1861. глумила је у хамбуршком „Талија-театру“, од куда је после Лаубе позвао, да гостује у бечком дворском позоришту.

15. јуна 1862. примљена је за члана „бечком дворском позоришту“ и ту јој прва улога беше „Ифигенија“.

У Лаубе-у је нашла Волтерка умна учитеља, који је упућивао у глумачку уметност и давао јој прилике да покаже, што може.

За двадесет и пет година свога глу-

мовања у „Бургтеатру“, ступила је на позорницу хиљаду седам стотина и четрдесет и шест пута, у сто четрнаест различитих улога.

Приликом своје двадесетпетогодишњице, 15. маја 1887., одликовале су уметницу многе крунисане главе различитим почаствима.

Кад је оно г. 1896. славио „Бургтеатар“ стогодишњицу своју, подарио је Волтерци наш краљ златан крст за заслуге с круном.

1. септембра 1874. пошла је за белгијског грофа О'Силивена де Граса, који је умръо г. 1888.

Брак им је био узоран.

Шарлота Волтерка била је од оних ретких елементарних уметничких сила, које без помоћи икоје школе умеју почети се на врхунац глумачке уметности.

Код ње није било говора о извесним узорима или о туђим побудама. Она није подражавала никоме, она беше самотворна снага.

Почела је као статичкиња на позорници и за кратко време постала првом немачком трагеткињом, па је на том месту славно и дично истрајала за тридесет година.

Шарлоту Волтерку украшавале су све спољашње велике глумачке врлине. Са својим високим стасом, племенитим и класичним профилом, дивним органом била је као рођена за трагедију.

Њезини покрети и мимика беху пуне племенитости, а њезин говор у обичној темпи показивао мирно достојанство, а у навали бурне страсти потресну снагу. Њезина

техника презирала је бравуре разметљиве виртуозности.

Данац је ушло у обичај, да глумци праве у болницама студије, па се кидају, да управо тако кашљују како кашљуца човек, који пати од сухе болести, или да управо тако муцају, како муда паралитичан човек. Физиолошка тачност сматра се првим правилом: душа ваља да ћути, а да говоре само органи нашег тела.

Тој техники није се клањала Волтерка, већ је увек гледала, да задовољи и естетичаре идеалисте, обазирујући се при томе на оправдане захтеве сценске реалистике.

Она је увек гледала, да се хармонично прилагоди интенцијама пејсниковим и да се са свим претопи у приказивани карактер.

Богата њезина уметност сретно је спајала два са свим противна елемента.

Доктринарни естетици разликују у глумачкој уметности два стила: класично патетични и модерно-реалистични.

Прави уметници не дају се упрегнути у јарам теорије, већ иду својим путем и стварају самостално, самоникло.

Волтерка беше таква суврена појава. Од првог стила имала је она племенитост и складност, од другог стила темпераменат и окретност. Она би у „Ифигенији“ показивала мирно њу мрамора, а као „грофица Орсини“ беснила би као олуја.

У њезиној природи састале се две противности, које су, као две добре сусеткиње, мирно трпиле једна другу.

Она се није подвргавала укусу и сувременој моди, већ беше права свећеница уметности.

ХИСТИКИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Лепа Галатеја“, комичка митолошка опера у 1 чину, написао Поли Ханрион, музика од Фр. пл. Супеа. — Пре тога: „Еманципована“, шаљива игра у 1 чину, написала Даница Банчићка Телечкова. — Затим: „Мила“, шала у 1

чину, по Гернеру, за српску позорницу прерадио Коста Трифковић. Сва та три комада приказана су 7. јуна о. г.)

Баш смо захвални нашој неуморној позоришној управи, што је знала ствар тако удесити, те су мало не све боље снаге наше вредне позо-

ришне дружине имале прилику, да се покажу, онако „en passant“, нашој публици, која их се већ управо захелила. А нарочито јој хвала, што и опет видесмо и чусмо дичну нашу гошћу, гђу Султану Цијукову, која би могла попут Цезара рећи: „Дођох, видех и освојих.“

Када сам први пут гледао шаљиву игру „Еманципована“, није ми се доцала. Оно ми је одмах било јасно, да у списатељице има дара, али сам комад чинио ми се више најртом шаљиве игре него ли израђеном игром. Без сумње је у првом реду заслуга наших глумаца, што су знали тој шали улити живота, те што је њиховом заслугом овај сам по себи пребрзо замишљени и пребрзо и преједноставно заплетени и расплетени комад овај пут постигао далеко бољи успех, него кад је први пут овде приказан био. Треба само видети г. Добриновића у улоги Стевана Борића и не изгубити с вида ни један покрет његова ока и лица. Онај говор његова лица и очију пунији је и занимљивији од онога, што је имао да каже речима! И опет један доказ, како вештина глумчева спасава и слабији комад.

Док буде оваквих тумача тому комаду, као што су даровити Добриновић и одлични Спасић: моћи ће тај комад пред публику излазити с успехом. Драго нам је, што можемо о гђи Ј. Весићевој констатовати, да она управо очевидно лепо напредује. Све заокругљеније постају њене кретње на позорници, глас јој је све јаснији и дотеранији, а оставила је и бразање у говору, те је и у том ногодила праву меру. У улоги Виде у „Еманципованој“ била је у свему на свом месту.

Кад би било на мени, изоставио бих ону посве шаблонску и у овом комаду врло слабо припремљену сцену на крају те шаљиве игре, где слуга Јован (г. Стефановић) моли дозволу, да и он сме узети за жену своју Соку (гђа Ђуришићева), која је иначе изврсна била у својој малој комичној улоги, као и драган јој у комаду г. Стефановић.

Али неоспориво већи успех постигла је исте вечери давана шала: „Мила“. Публика је једва дочекала, да види своју љубимицу, нашу одличну уметницу, гђу Милку Марковићку.

А и бејаше тај комад управо као наручен за њу. Ту је она имала прилике да покаже сва

своја лепа својства као глумица. Једнако је успела и тамо, где плаче, и тамо, где се смеје, и тамо, где тумачи свој приказ. Дакако нама се и ту најбоље свидила у приказу наивности љубића: то је њезин специјалитет, у којем је ненаткриљива.

Веома је угодно дирну публику начин, који је управа нашег позоришта употребила, да изјави свој пијетет према и сувише рано преминулом писцу те шаље. У соби, на име, где се збива та сцена, висио је о зиду лик покојног Косте Трифковића, а око њега сликетен је био лавров венац.

О оперети „Галатеји“ проговорио је стручњак у овом листу; зато не ћу да говорим ни о музici ни о певању ни о либрету. Али не могу да и опет не захвалим дичној нашој гошћи на уживању, које нам је прибавила својим управо славујским гласом, топлином свога осећања, која њен пев продавњује и отменом игром својом. Колико можда и недостаје јакости и опсежности њеном гласу, толико је то управо обилно надокнађено топлином и милотом и управо класичном мером и вештином, којом влада својим гласом.

Када ће доћи време, да овакве уметнице не буду приморане у туђини тражити места и згодну прилику, да покажу што умеју и шта знају? Али хвала им, што и у туђини служе на част роду и племену, из ког поникоше.

Нека види велики свет, да ако смо бројно и мали, шак да има у нашем народу обилно талената и способности.

Дичној уметници желимо, да стиче ловор за ловором, а о том смо уверени, да ће се увек поносити родом и племеном, из ког је поникла.

Г. Марковић у улоги Пигмалиона лепо је пристајао уз дичну нашу гошћу, а г. Добриновић у улоги Мидаса и опет је доказао, да је створен за уметника баш у свакој врсти приказничачке вештине, и као глумац и као певач. Мало је њему у том пару и то не само код нас.

И гђа Џ. Весићева учинила је у улоги Ганимеда, што је могла и умела. Уз уметницу, каква је гђа Цијукова, није ни лак посао изаћи пред публику и критику. Ту и то нешто значи, да нико не поквари „ensemble“.

J. Хр.

ПОЗОРИШТЕ.

(Позоришна дружина Фотије Иличића.)

Дружина та бави се сада у Краљеву у Србији. Давала је између осталога: „Балканску Царицу“ „Биду“, и т. д. Фотије Иличић већ преко тридесет година путује с дружином по српским крајевима. Заслужио је, да под своје старе дане нађе сигурна одмора. Он је писао и приређивао дела за позорницу. Навешћемо овде та дела његова, па нека се види, да Иличић схвата позориште у нас, осим као уметник, још и као проповеднику патриотизма. Оригинали су му: „Бирчанин Илија“, „Ајдук Вељкова сирочад“, „Врхбосанска кнегиња“, „Бој на Мишару“, „Потоњи дани Смедерева“, „Женидба деспота Лазара“, „Тодор од Сталаћа“, „Проклета Јерина“, „Смрт Краљевића Марка“, „Бој на Сливници“, „Стеван Синђелић“, „Деспот Ђурађ Бранковић“, „Ослобођење Крушевца 1806“; а прерадио је и по туђој грађи написао: „Иконија, везирова мајка“, „Рајко од Расине“, „Стеван Томашевић“, „Пад Цариграда“, „Борци за српску слободу“, „Јурмуза и Фатима“, и т. д. Све је то, с малим изузетком, приказизано на његовој позорници. Те своје драме нуди ветеран глумац књижарима и штампарима српских књига, да му их издаду на свет, јер, вели, њему његови „тријестдругодишњи радови на даскама што свет значе не дадоше ви толико могућности, да себи уштеди бар толико, да му се, кад умре, парче земље за вечну кућу купи, а камо ли да имаде суму да уложи у штампање и за једно дело своје.“

(Протићева позоришна дружина на Цетињу.) Читамо у „Гласу Црногорца“: „Протићева позоришна дружина завршила је своје представе на Цетињу с лепим успехом. Ми смо већ једном рекли да чланови ове позоришне дружиње у опшће, као и њен репертоар, заслужују признање. Од историјских народних комада: осим „Балканске царице“, гледали смо Суботићев „Бој на Косову“, и Цветићева „Немању“, али за успех оваквих драмских комада хоће се још и сходна гардероба, као и декорације позорнице. За то су глумци много боље успевали у комедији и шаљивим играма. Сваку хвалу и признање заслужују за игру своју у првом реду: гђа Протићка, која је лепо напредовала у глумачкој вештини у ово неколико година, од како је нисмо гледали на нашој позорници, па г. Петро-

вић и гђа Петровићка, а осим њих г. Филиповић и гђа Топаловићка одликују се довољном природношћу у својим улогама, а г. Стојчевић (Борђе) и гђа Вукичевићка (Ружица) у „Циганину“ потврдили су наше мјење, да могу постати ваљане драмске снаге. Представе су биле у опшће добро посећиване и управитељ позоришта при поласку дружине приредио јој је обед и братски је била испраћена“.

(Загребачко позориште у Сарајеву.) Дружина загребачких глумаца и глумица отпочела је 1. јуна о. г. своје представе у Сарајеву. Прва представа била је „Федора“, од В. Сарду-а. О тој представи читамо у „Сарајевском листу“: „Гђа Ружичка Строди развила је од чина до чина у „Федори“ сва своја замашни дар, сву своју велику глумачку вештину, која је са пуним оправдањем уврштује у ред првих драматских уметница. Лориса Ипанова представљао је г. Фијан. Г. Фијан је импозантна симпатична глумачка прилика за салонске делије. Он је Лориса приказао природно, оном елегантном резигнацијом и дикцијом, која му и доликује. Но ваља признати, да су и остали представљачи, особито гђа Михићева (грофица Олга) и г. Димитријевић (Сирије), најлепше припомогли, да цела представа буде тако хармонично заобљена, какве ми у Сарајеву наравно још нисмо видели. Жали боже, да је позорница у овој нашој привременој позоришној чатрљијесни, а акустика прилиčно рђава.“ За другу представу давана је шаљива игра: „Шарлијева тетка“, а за трећу: „Господар талионице.“

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Хрватска драмска школа у Загребу.) Ученици те драмске школе полагали су 8. јуна о. г. испит, приказујући три позоришна комада, и то: „Пут кроз прозор“, призор из глуме: „Vae victis“ (II. чин. 5. призор), и „Љубавно писмо“, од К. Трифковића. Као што јављају загребачки листови, леп рад и напредак младих глумаца публика је одушевљено награђивала обилним и симпатичним повлађивањем иза представе сваког комада. Сваки гледалац понео је са собом утиске ванредна задовољства, видећи, да та драматска школа врши знаменит задатак тиме, што се брине, да подмладак потребним теоретским знањем, колико га треба уметнику, приправи за рационално, сигурно појимање глумачке уметности.

Издаје управа срп. нар. позоришта.